

**MODERNİZM/POSTMODERNİZM VE J.DERRIDANIN
YAPISÖKÜMCÜ OKUMA VE ANLAMLANDIRMA
ÖNERİSİ**

*Hilmi UÇAN**

ÖZET

Modern/modernizm, postmodern/postmodernizm sözcükleri çok sık kullanılan sözcüklerdir. Bu kavramların içeriği farklı yerlerde farklı anlamlarla doldurulmaktadır. J.Derrida, göstergeye verdiği yeni anlamla, özellikle *gösterilenin* sınırlandırılmayacağı düşüncesiyle dilbilimde F.de Saussure'ün gösterge tanımından uzaklaşır ve bu tanımı sarsar. J.Derrida'nın yapısökümcü bakış açısı ve okuma önerisi modernizmin sıkı bir eleştirisidir. Postmodern söylemin ve anlatının temelinde var olan anlamlandırma biçimi, temellerini, J.Derrida'nın gösterge tanımından alır. Bu yazıda modernizm ve postmodernizm kavramları, J.Derrida'nın yapısökümcü okuma ve anlamlandırma önerisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, postmodernizm, J.Derrida, Yapısöküm.

**MODERNİZM/POSTMODERNİZM AND
DECONSTRUCTIVISM READING
AND SUGGESTION OF EXPLAIN OF J.DERRIDA**

ABSTRACT

Modern/modernism and postmodern/postmodernism are very commonly used terms. The meanings of these concepts vary from place to place. J.Derrida, who is attaching a new meaning to the sign and especially advocating that signified may not be limited, proposed a new definition which is very different from F.de Saussure's. J.Derrida's deconstructionalistic point of

*Yrd.Doç.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
ucan@aku.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

view and his proposition for deconstructionalistic reading are the strong criticism of modernism. The form of interpretation in the postmodern discourse and narration takes its roots from Derrida's definition of the sign. In this study, modernism and postmodernism concepts, and J. Derrida's suggestion for deconstructionalistic reading and interpreting will be described.

Key Words : Modernism, post modernism, J.Derrida, Deconstruction.

GİRİŞ

Sözcüklerle düşünürüz, sözcüklerle dünyayı algılarız. L.Wittgenstein "dilimin sınırları, dünyamın sınırlarını imler"¹ der. Buna göre, düşünmenin, algılamanın temelinde dil vardır. İnsan bildiği göstergeler kadar düşünür. Başka bir deyişle kavradıklarıyla, *gösterilen* olarak belleğinde var olan göstergelerle düşünür. Diyebiliriz ki düşünce adna üretilen "bütün felsefe dil eleştirisidir"²; felsefe, üretilen dil üzerinde düşünmekten, bu dili, bu düşüncüyü eleştirmekten başka bir şey değildir. Sözcükler kimi zaman yolu tıkayan bir ordu kimi zaman başkasına sıkılan bir kurşun olur. Sözcüklerle, 'dil' ile bir kuram bir yaşam biçimi, bir uygarlık yıkılır ya da yeniden kurulur.

Aydınlatma felsefesi, modernizm ve postmodernizm Batı için yeni dillerdir, dünyayı yeniden anlamlandırma çabalarıdır. Tanzimat dili de Osmanlı için yeni bir dildir, yeni bir söylem biçimidir. Osmanlı, 'Tanzimat dili' ile kendine yeni bir 'nizam' vermeye, kendini değiştirmeye, yeni bir söylem biçimi ortaya koymaya karar verir.

Tanzimat'ın, toplumsal değişimimizin arka planında aydınlanma felsefesinin, modernizmin dili vardır. Osmanlı belli bir dönem bir gurur kompleksi içinde yaşar: Avrupa'yı küçümser. Sanayi devrimi ile gözü kamaşır. Gurur bu kez, yerini aşağılık kompleksine bırakır. Bu kompleksle birlikte gecikmeli olarak hep Batı'yı taklit etmeye çalışır. Bu süreç bugün de sürmektedir. Hatta çoğu zaman Batı'da modası geçmiş bir düşünce, bir kuram bizde yeni olarak,

¹ L.WITTGENSTEIN, *Tractatus*, (Çev.O.Arioba), YKY(Cogito, 3.Baskı), İstanbul, s.131.

² L.WITTGENSTEIN, *agy*, s.45..

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

kurtarıcı bir reçete olarak sunulur: Yapısalcılığın modası geçer, bizde yeni moda olur. Batı’da rasyonalizm eleştiri alır, gündemden kalkar, bizde modasını kaybetmez. Batı’da Aydınlanma kıyasıya eleştirilirken biz aydınlanmayı yüceltiriz; başkalarını aydınlanmacı olmamakla suçlarız, ya da tersi suçlarız. Modernizm, postmodernizm Batı’da eleştirilir, ama bizde bu kuram ya da yöntemler moda olmaya devam eder. Bütün bunların nedeni sanırım, sağlıklı düşünmemenin sonucu olarak kimi sözcük ve kavramların içeriğini bambaşka anlamlarla doldurmak olsa gerek. Modern/modernizm, postmodern/postmodernizm sözcükleri de içerikleri farklı şekilde doldurulan kavramlardandır.

Biz bu yazıda modernizm, postmodernizm kavramlarına değindikten sonra dil bağlamında postmodernizmden; dile ve yazıya inanan, bir dil sevdalısı olan J.Derrida’nın F.de Saussure kaynaklı dil anlayışını eleştiren, ‘yapı bozan’, postmodern bir dil anlayışının doğmasına öncülük eden dil anlayışını ortaya koymaya çalışacağız.

MODERNİZM VE POSTMODERNİZM

Modernus sözcüğü Latince bir sözcüktür. Bu büyülü sözcük aslında, “ilk olarak 5.y.y.da, dinsizliği reddetmek (paganizm) anlamında, Hıristiyan toplulukları işaret etmek için kullanılmıştır. (...) Modern kavramının ilk anlamı Hıristiyan olma, günümüzde ulaştığı son anlamı ise Batı’lı olmaktır”³. Bugün ülkemizde ise modern sözcüğünün çoğu zaman olumlu çağrışımları vardır. Modern sözcüğü ‘eski’ olandan ‘yeni’ olana geçiş gibi bir anlamı içerir; yeni bir dönemi, yararlı olanı, güzel olanı düşündürür. ‘Modern’ demek yeni demektir; modernizme göre de ‘yeni’ olan yararlıdır, kalıcıdır, iyidir, insanın mutluluğu için vazgeçilmezdir. Modern sıfatının karşıt anlamlı sıfatları ‘eski’dir, ‘ilkel’dir. Şimdi bu sözcüğe biraz daha içeriden bakıp tarihsel süreç içinde anlamlarını açığa çıkarmaya çalışalım:

17.yüzyılda Fransa’da akılcılığın yükselişi durdurulamaz ve klâsikler reddedilmeye başlanır. Bir ‘Eski/Yeni’ kavgası başlar.Yenilerin ileri sürdüğü düşünce şudur: İnsan doğası değişmez. Sürekli arayış içindedir. Arayan, iyi düşünen insanlar bugün de vardır. İyi ve güzel hep eskilerde değildir. Tam tersine bugünün insanları eskiden de yararlanarak daha güzel düşünceler ortaya koyacaktır. Böyle bir mantık yapısı, ‘yeni’ olanın ‘eski’den her zaman iyi olduğunu bir ön kabul olarak ele alır.

³M.C.BİRKÖK, “Modernizmden Postmodernizme Yeni Problemler”, <http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php.uib/article/wiewFile/75/74> 08.03.2008

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sonuçta bu kavgada öne çıkan, kazanan taraf ‘yeni’ yanlılarıdır. Fransız edebiyatındaki bu ‘Eski/Yeni’ kavgasında (Les Querelles des Anciennes et des modernes) ‘yeni’yi karşılayan sözcük ‘modern’ sözcüğüdür. Bu kavga o gün bugün devam etmektedir. Ne var ki ‘modern’ olan tek başına ‘güzel’, ‘iyi’, ‘sağlıklı’ olanın karşılığı da değildir:

“Yenilerin galibiyeti, yani *Rationalisme*’in, terakkiye inanışın, kendi neslinin eski nesillere üstün olduğunu veya hiç olmazsa, olması gerektiğini iddia eden aydınların galibiyeti, Fransız tefekkür hayatında yeni bir devrin kapılarını açtı. Fakat unutulmamalıdır ki bir taraftan bu kapı açılırken, diğer taraftan klâsik güzelliğin, klâsik estetiğin, klâsik sanatın ve edebiyatın kapıları kapanıyordu. (...) Otorite mefhumu kaybolmuyor sadece yer değiştiriyordu. Yani siyasî ve idarî alanlarda otoriteyi yıkmaya çalışan 18.yüzyıl, *Rasyonalizmin* otoritesini, hatta istibdâdını seve seve kabul ediyordu. Bu suretle, yüzyıllık, bir zaman için, güzellik mefhumu edebiyat mâbedinden kovuldu, yerini *Rationalisme*’e terk etti; ve bütün bir devir akli ve muhakemenin havasını teneffüs ederek yaşadı”⁴.

17.yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan Batı’daki bu eski/yeni kavgası bizde de Tanzimat’la birlikte gecikmeli olarak başlar. Bir kaosun, bir kararsızlığın sonucu olarak tamamen taklit kokan bu bizim eski/yeni kavgamızda da kazanan, kendi kurumlarını Batı adına eleştiren, tasfiye eden ‘Yeni’ler olacaktır. Artık yeni, yenilik, yenileşme, değişim kavramları prim yapan kavramlardır. Artık modern olmanın bir artısı vardır veya modern olmamanın, olamamanın ‘ilkellik’, ‘yabanılık’ gibi bir karşıt anlamı vardır. Batı’da olsun bizde olsun bu kavganın ardında, filozoflar dönemi olarak da anılan 18.yüzyıl Aydınlanma Çağı vardır. Modernizmin temelinde de eskiler/yeniler kavgasında kazanan tarafı izleyerek gelen aydınlanma felsefesi vardır.

Aydınlanmacılar ‘din’ ile yollarını ayırmayı, eski rejimdeki dinin belirleyici rolünü kurumlardan kovmayı ve bireysel düzeye indirgemeyi; kiliseyi kendi alanı içine hapsedmeyi düşünür. Zira aydınlanma felsefesindeki genel bakış açısı “dinin kurumsal işleyişinin toplumsal mutsuzluğun ana nedenlerinden biri olduğu şeklindedir”⁵. Aydınlanma felsefesinde de modernizmde de her şey bir ilkeye bağlanmak istenir, uzmanlık ön plana çıkarılır. Çünkü ‘akıl için

⁴ C.PERİN, *Fransız Edebiyatı Tarihi*, Üçler Basımevi (1.Cilt, 2.Bastılış), İstanbul, 1948, s.106.

⁵ A.ÇİĞDEM, *Aydınlanma Felsefesi*, Ağaç Yay. İstanbul, 1993, s.36.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

yol birdir'. Modern olan kiliseye karışmaz, kiliseyi de kendine karıştırmaz: Sezar'ın hakkı Sezar'a, devletin hakkı devletedir.

Aydınlanmacı ve modern düşüncede bilgi, bilgeliği ifade etmez. Modernizmin amacı doğayı fethetmektir. Modernitede bilgi doğayı fethetmeye yrayan bir güçtür. "Doğa'nın tahakküm altına alınmasında en büyük aracı olan teknoloji, artık bilginin özünü oluşturmaktadır. (...) Aydınlanmanın nesnelere karşı tavrı, bir diktatörün insanlara karşı tavrı gibidir. (...) Sayılar, aydınlanmanın kanunu olmuştur. Sayılara indirgenemeyen şeyler de birer yanılısma olarak değerlendirilmektedir"⁶. Bilgi deyince, modernizm deyince nesnelere ele geçirmeyi kolaylaştıran teknoloji akla gelir.

Fakat iç dünya değişmeden dış dünya değişmez. Bu nedenle modernitenin sadece dış dünyayı düzenlemekle, planlamakla kalmaması, insanın iç doğasını da düzenlemesi gerekmektedir. Bu düzenleme yapılır. Modernizm ile birlikte "her özne sadece dışsal doğanın (gerek insanın fiziksel varlığının gerekse insanın dışındaki doğanın) köleleştirilmesine katılmakla kalmaz, bunu yapabilmek için kendi içindeki doğayı da boyunduruk altına alır. (..) Mutluluk, sağlık gibi terimler, düşünsel ve maddi üretim için elverişli koşulları belirtmektedir artık"⁷. Artık akıl hakemdir. İnsan/insan, insan/doğa, insan/Tanrı ilişkisini belirleyecek olan varlık ve güç akıldır. Bunun da ötesinde akıl "hayatımızı adayacağımız düşüncelerin ve nesnelere ardındaki yaratıcı güç"⁸tür.

Modern anlayış, geçmişten kopmaya, klâsik olandan kurtulmaya çalışır. Akıl öncülüğünde yeni bir uygarlık tasarlar. "Modernlik tasarımının tüm gücü, daha önce gelen her şeyi silip süpürme arzusunda yatar. (...) İnsan, bugün herhangi bir şey başarabilmek ya da yaratabilmek için geçmişi gönüllü olarak unutmalıdır"⁹. Böyle bir hareket noktası belirleyen bu yeni uygarlık tasarımı öz olarak 'hürriyet, adalet, müsavat' sloganı ile Tanzimatla birlikte bizde de yerini alır. Aslında modernlik, "özgürlük, eşitlik, kardeşlik' ütopyası, (...) Tanrı iradesi yerine insanın özgür iradesini temel alma yolundaki kararlılıktır"¹⁰. Modernitede özgürlük, tanrısal otoriteden kurtulmayı ifade eder.

⁶ A.DEMİRHAN, **Modernlik**, Ağaç Yay.İstanbul, 1992, s.77-78.

⁷ M.HORKHEIMER, **Akil Tutulması** (The Eclipse of Reason), Metis Yay. (6.Basım), İstanbul, 2005, s.120.

⁸ M.HORKHEIMER, agy. s.59

⁹ M.BERMAN, **Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor**, İletişim Yay. İstanbul, 2006, s.439.

¹⁰ T.BİRKAN, "Modernlik Olarak Sosyalizm ve Postmodernizm", **Birikim**, İstanbul, Şubat, 1992, Sayı:34.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Fakat unutmamak gerekiyordu ki estetik ve mutluluk kavramları salt akılla, zenginlikle, yoksullukla açıklanabilecek kavramlar değildir. Üstelik yeni olan her şey güzel ya da eski olan her şey çirkin anlamına gelmez. Yararlılık açısından da baktığımızda bu böyledir. Modern kitle kültürü ise günümüzde var olan dünyaya övgüler düzer. Sürekli ‘eski yokluklar’dan söz eder, ‘yeni’yi yüceltir. Ne var ki var olan dünyaya övgüler düzmenin, tek ve mutlak doğrunun, içinde yaşanan zamanın doğruları olduğunu savlamanın; geçmişteki doğruların geçerliliğini yitirdiğini söylemenin ne kadar doğru olduğu her zaman tartışmaya açıktır. Zira, “koşulların değişmesiyle her teorinin düzeltilmesi gerekebilir ama daha sonraki bir düzeltme, eski bir doğrunun eski bir yanlış olduğu anlamına gelmez”¹¹.

Modernizmle birlikte sanayileşme, kalkınma, ilerleme kutsal bir hedef olarak belirlenir. Üretkenlik bir ideal haline getirilir. Zira aydınlanma akılı, modern akıl bunu emreder: Çok üreteceksin, çok mutlu olacaksın. İnsan bu üretkenliği başkalarının mutsuzluğu pahasına, kendi mutluluğu adına da gerçekleştirebilir; insanın böyle bir hırslı, ‘akıllı’ yanı da vardır. Diğer taraftan, “üretkenlik idealine gelince; anlamak gerekir ki bugün her şeyin ekonomik önemi, insanların ekonomik ihtiyaçlarına değil, iktidar yapısına hizmeti esas alan bir yararlılık kavramıyla ölçülmektedir”¹². Bunun sonucu üretim, günümüzde de iktidar mücadelelerinde bir araç konumundadır ve insan başkalarının belirlediği ihtiyaçlar peşinde koşarak ömrünü tüketen bir varlığa dönüşmüştür. Modernist anlayışta “yerleşik bir grubun çıkarlarına hizmet etmeyen ya da bir ekonomik amaçla ilgili olmayan her türlü düşünce yersiz, boş ve gereksiz görülmektedir”¹³.

Aklı hakem konumuna getiren, akılı bu derece yücelten modernizm bu noktada akıldışı bir konuma ulaşır. İşte tam bu noktada postmodern anlayış bu akılı eleştirir ve çağımızda kendine bir yer açar. Modernizm sonrası insanlık, her alanda, sanatta, mimaride, edebiyatta, toplumsal olaylarda postmodern bir kültürel yapıyı tartışmaya başlar.

Birinci ve İkinci Paylaşım Savaşı sonrası insanlık savaş yorgunudur. Modernizmin sunduğu olanaklarla birçok insan savaşlar sonucu ölür. Bu yığınlık sonrası yapılan modernite eleştirileriyle 1945’li yıllarda başladığı söylenebilecek olan postmodernizm 1960’lı yıllarda Fransa’da yükselişe geçer. 1970’li yıllarda güncel duruma

¹¹ M. HORKHEIMER, agy. s.39.

¹² M. HORKHEIMER, agy. s.163.

¹³ M.HORKHEIMER, agy. s.155.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

gelir, dillerden düşmez. 1980'li yılların başlangıcından itibaren edebiyatta da felsefede de sık sık kullanılan bir kavram haline gelir. Postmodernizmle birlikte modernist ülküler eleştirilmeye başlanır. Postmodern tavır her şeye karışır, her alana girer; postmodern olanda artık modernist algılamadaki gibi 'akıl için yol bir' değildir; birey sayısı kadar yol vardır.

Postmodern anlayış hemen hemen her konuda moderniteye karşı çıkar, moderniteyi yadsır, eleştirir. Modern düşünce, geçmişle bağlarını koparmaya, deyim yerindeyse klasiklerden kopmaya, 'yeni' olanın güzelliğini, yararlılığını dayatmaya çalışırken postmodern anlayış geçmişle de bir bağlantı kurmaya çalışır. Ama bu çaba geçmişü yüceltmek adına bir çaba değildir. Sözelimi bir romancı geçmişten bir belgeyi, Eski Yunan'dan, Kur'an'dan bir ayeti, İncil'den, Tevrat'tan bir bölümü alır, canının istediği gibi yorumlar.

Modern düşüncede kurallar, ilkeler vardır. Modernist algılama ve anlamlandırma biçimi, *göstergeleri* olabildiğince tek anlama indirgemeye çalışırken postmodern algılama biçimi anlamı sınırlamaz, çokanlamlılığı öne çıkarır: Bir gösterge, bireye göre şu anlama veya bu anlama gelebilir. Başka bir deyişle postmodern ya şu ya bu şekilde kesinlemelere gitmez. Tam tersine hem o hem bu şekilde yoruma açık bir anlamlandırmaya yönelir. Postmodernizmde ilkesizlik vardır.

Modernizmin kutsalları vardır: İlerlemek, bireysel refah... kutsal amaçlardır. Postmodern ise kendisine böyle bir amaç belirlemez. Postmodernizmde çağdaş uygarlık düzeyini veya bir ülkeyi yakalamak bir amaç, kutsal bir hedef değildir. Bu bağlamda Fransa Cumhurbaşkanı yadırganır, eleştirilir: "Fransız Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing'in hayatının amacı olan 'Almanya'yı yakalamak' gibi bir şeye birinin hayatını adanması, kendi yurttaşlarına hitap etmekle birlikte kesinlikle heyecanlı değildir. (...) Kesinlikle bir hayatın amacı da değildir"¹⁴.

Modern düşünce kaos ortamına, bunalıma çözüm olarak hep ilerlemeyi bir ütopya olarak öne sürmüştür. Modernizmde ilerleme, birlik, düzen sözcükleri evrensel ilkeler, insanlığın ortak hedefleri durumuna getirilmeye çalışılır. Osmanlı'nın yıkılış sürecinde ileri sürülen kurtuluş reçetesinde 'İttihat ve Terakki' sözcükleri vardır. Brezilya bayrağının yeşil, sarı ve mavi olan zemini üzerinde de 'Ordem e Progresso' (=İttihat ve Terakki) sloganı yazlıdır. Ne var ki basit bir soru böyle bir ideali, böyle bir ütopyayı boşluğa düşürebilir:

¹⁴ J.F.LYOTARD, *Postmodern Durum*, (Çev.A.Çiğdem), Ara Yay. İstanbul, 1990, s.23.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

İnsanlar kötü yönde de ilerleyemezler mi? Kötü bir amaç için de birlikte olamazlar mı? Kötülüğü sürdürmek üzere bir araya gelemezler mi? Modernizm bu soruları sormaz.

Modernleşme süreci aynı zamanda, ötekini sömürgeleştirme sürecidir. Modernizm, Robinsone Cruose'lar üretir; modernizm, sömürgeleştirmenin öyküsüdür. "Cruose 'vahşi'yi ehlileştirir. (...) hemen arkasından da kendisine 'efendi' denmesini öğretir"¹⁵. Modernizmin kutsal bir amaç olarak öne sürdüğü ilerleme ve kalkınma düşüncesi "yeryüzündeki küçük bir azınlığın daha rahat yaşamasından çok da farklı bir anlam ifade etmemektedir. (...) ve bu azınlık "dünyayı kendileri için bir cennete dönüştürmeye çalışırken, aynı dünyayı başkaları için korkunç bir dünyaya çevirmişlerdir"¹⁶. 'İlerleme' kavramı için, modernist bir söylence demek daha doğru olacaktır.

Postmodernizmin kutsalı yoktur. Kutsalı olmayan bir düşünme biçiminin ise ilkeleri, kesin yargıları, bir ütopyası, kutsalı yoktur. Kutsalın olmadığı yerde ise her şey tartışmaya açıktır. Postmodern anlayış da böyle bir bakış açısıyla her şeyi tartışabilir. her şeyden bir şey alabilir, karmakarışık bir anlatı, klasik olandan çok farklı bir edebiyat ortaya koyabilir: Çünkü postmodern, 'kesin anlam'a düşmandır; melez bir yapıyı, melez bir anlatıyı, melez bir dili ve söylemi öngörür.

Modernizmde bireysel kahramanlık yoktur, çünkü 'akıl', 'akıllı olmak', 'akılcı davranışlar' sergilemek, *rasyonel* olmak vardır. Özveri değil akıllı davranıp çıkarını korumak vardır. Rasyonelleşmek, Doğu toplumlarına özgü bir düşünme biçimi değildir. Modern olan rasyoneldir, 'akıllı'dır. Bir veriyorsa en az bir ya da daha fazlasını almayı düşünür. Modern anlayışta plan ve program vardır: Modern bir şehir, matematik bir şehirdir, oluşturulmuş bir şehirdir ve modern insan da oluşturulmuş bir insandır. Aydınlanma ve modernizm ile birlikte organik, doğal evren anlayışından mekanik evren, mekanik şehir, mekanik insan... anlayışına geçilir. Modernizm şehri de insanı da aileyi de... *planlar*. Elli katlı dev gibi binalar içinde sıkışıp kalmış gündelik planının içine sıkışmış, nesnenin karşısında küçülmüş insanlar yaratır. Ne var ki sanat ve edebiyat planlanmaya gelmez, sanat bir bakıma akıl dışıdır, sezgidir; sanat, kuralları ters yüz eden dilin dizisel (paradigmatik) düzleminde yer alan bir çalışmanın adıdır. Modern çağın ressamı olarak bilinen Baudelaire "modernlik geçicidir,

¹⁵ İ.COŞKUN, "Sömürgeciliğin İşler ve Günleri", *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri* içinde, Ed. K.Alver, Hece Yay. Ankara, 2004, s.31.

¹⁶ E.BALCI, *İlerlemenin Öteki Yüzü*, Ağaç Yay. İstanbul, 1992, s.69.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

fanidir ve şarta bağlıdır; sanatın bir yarısıdır o; diğer yarısı da ebedî ve değişmez olandır”¹⁷ der.

Postmodern anlayış ise hiçbir kesin anlamın olmadığı bir cangıldır. Bu cangılda hiç kimseden ve kurumdan icazet beklenmez; bütün meta-anlatılar, kendini bir başka kurama, bir başka ön kabule dayandıran, kendini bir önceki açıklamalara göre, metafiziğe göre açıklayan her türden anlatı, her türden açıklama reddedilir. Bu meta-anlatı din olabilir, Marksizm, Liberalizm vb. bir ideoloji olabilir, akıl olabilir, aydınlanma felsefesi, bilimsel bilginin kesinliği... olabilir. Öyle ki Lyotard, postmoderni, çok öz bir şekilde “meta-anlatılara yönelik inanılmazlık olarak” tanımlar”¹⁸.

Postmodernizm, modernist mantığa karşı çıkışın adıdır diyebiliriz. Postmodernizm kendisi kural koymaz, bir meta-anlatı oluşturmaz, bir önerisi yoktur; modernizmin yanlışlarına dikkat çekerek, her şeyi sorgulayarak kendisine bir yer, bir alan açmaya çalışır. Bu alan belirsizdir, bir sınırı yoktur. Hiçbir şeyi mutlaklaştırmaz. Üretilen bilgilerin hepsinden şüphe eder. Meta-anlatıların yerini bitmeyen sorular alır. İnsan, bilinemezliğin uçurumlarında dolaştırılır. Postmodernizm, bütün mutlak doğruların, ön kabullerin yadsınması, her şeyin bir boşluğa bırakılışı ‘ne olsa gider’ anlayışı; dildeki çok anlamlılığın doruk noktasıdır.

Bu nedenle postmodernizm, bir çözüm önerisi de değildir. Belki sadece bir kaosa, bir karışıklığa, çözümsüzlüğe dikkat çekiştir. Postmodernist bir okuma, herkesin kabul ediverdiği genel-geçer kuralları kabul etmez, sorgular, yazılanı, bilineni, okunanı yeni bir okumaya tabi tutar, eleştirir ve reddeder. Postmodern anlayışta ‘bütün’ değil parça, birliktelikler değil farklılıklar öne çıkarılır.

Postmodern anlayışın, modernizmi bu kadar keskin bir şekilde eleştirmesine karşın, ‘az gelişmiş ülkeler’, ‘gelişmekte olan ülkeler’ Batı’nın eksiksizliğine ve insanı mutlu edecek tek sistem olduğuna, bir bakıma Derrida’nın da karşı çıktığı ‘tarihin sonu’ söylencesine inanırlar. Başka bir deyişle Doğu ülkeleri için, Batı’nın kendisi bir meta-anlatı konumu kazanmıştır. Böyle bir inanç da bu toplumların sömürgeleştirilmelerini kolaylaştırır.

Postmodernist tutumla Batı’nın nereye koştüğunun bilinmediğini söyleyebiliriz. Yaşadığımız dünya içinde mutlak gerçeği olmayan, gerçeklikleri sorgulayan, gerçeğin ne olduğunu arayan,

¹⁷ C.BAUDELAIRE’den aktaran, A.Demirhan, **Modernlik**, Ağaç Yay. İstanbul, 1992, s.16.

¹⁸ F.LYOTARD, agy. s.6.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

sürekli sorular soran, hep şüphe eden bir tutumun nasıl bir seyir izleyeceğini kestirmek de kolay olmasa gerek. Her şeyden şüphe etmek bir bakıma özgürlüğün de adıdır, başkalarının kabullerinin, meta-anlatıların reddidir. İnançla, ferasetle, basiretle kavranabilen sezgisel gerçekler ve hazlar da şüphelidir: Bu bağlamda postmodernizmi nihilizmle de eşitleyebiliriz.

Postmodernizm aslında bir sancıdır; insanı, evreni, nesnelere ve bunların varlık nedenini anlamlandıramamanın sancısıdır. Dikkat edilirse bu bir tanım, konum belirleme değil olumsuzlamadır. Postmodernizm, modern ve teknolojik bir çağda yaşayan, sürekli ihtiyaç üretildiği için hep muhtaç durumda olan insanın bir çıkış yolu, bir rahatlatma arayışıdır, bir savrulmadır.

DERRIDA VE POSTMODERNİZM

Yapısalcılık sonrası postyapısalcı düşünürler (R.Barthes, Wittgenstein, Lyotard, Derrida, Deleuze, Foucault, Baudrillard vd..) aynı zamanda postmodernist düşünceye kaynaklık ederler. Postyapısalcılar tarafından o güne kadar gelen bütün meta-anlatılar sorgulanmaya başlanır: Bilim, sanat, din, özgürlük, akıl, aydınlatma, tarih, tarihin sonu... Postmodernizmle birlikte, modernite’de insanlığa ortak amaç olarak gösterilen insanın özgürleşmesi ve ilerleme mitosları da sorgulanır: İnsanın ilerlemekle özgürleşip özgürleşmediği, erdemli olup olmadığı tartışmaya açılır.

Her şeyi eleştiren J.Derrida, kendisini bile yadsır; kendisini öne çıkarmak istemez; genel geçer kurallar koyduğunu ileri sürmez. Hatta “henüz ben okunmaya başlanmadım. (...) Bütün yazdıklarım ancak çok sonra ortaya çıkma fırsatı bulacak; ama bir taraftan da ölümünden on beş gün bir ay sonra geriye hiçbir şey kalmayacağını hissediyorum”¹⁹ der.

Modernizme karşı eleştirinin büyük bir ivme kazanmasında, postmodern bakış açısının yerleşmesinde J.Derrida’nın rolü son derece büyüktür. Derrida, modernitenin temel mantık yürütme biçimini masaya yatırır, bu düşünme biçimini *yapısöküm*e uğratır. Şunu rahatça söyleyebiliriz: Derrida’nın dilde yaptığı düşünce eylemi, postmodern anlayışın da düşünce dünyası ile örtüşür.

Modernizm bilimci, olgucu, determinist bir algılama ve yorumlamayı öngörürken, postmodernizm ve Derrida’nın yapısökümünde determinist bir algılama ve yorumlama, nedensellik, nesnellik, hiyerarşik bir gerçeklik, tek bir doğru yoktur. Postmodernist

¹⁹ J.DERRIDA, “Kendime Karşı Savaşayım”, *Cogito*, YKY, İstanbul, 2006, Yaz-Güz, Sayı: 46-47.s.179.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

anlayış seçmeci, yapısökümcü bir düşünce yapısına sahiptir. Birey istediğini seçebilir. Derrida'da ve postmodernizmde, modernizmin tersine, seçim yaparken kendisini sınırlayan bir kural yoktur. Hiyerarşi yerine anarşi; net bir fotoğraf yerine bulanık, karmaşık bir görüntü; mutlak bir doğru yerine herkese göre değişen bir düşünce biçiminin seçimidir bu. Postmodern tutum, metinler arası geçişleri istediği gibi yorumlar, istediği gibi kolaj ve montaj tekniğini kullanabilir.

Modernite'de özne, merkez, insandır. Postmodernite'de ise özne yoktur, merkez yoktur ya da çok merkezin olduğu bir anlam dünyası, bir yaşam biçimi vardır. Başka bir deyişle postmodernizmde özne 'dil'dir; her şeyi belirleyen dildir; hiçbir şey dilin dışına taşamaz. 'İnsan dili kadar vardır'. Dil ise kaypaktır. Bu nedenle her şey yorumdan ibarettir. Mutlak gerçek yoktur, yorumsamacı (hermeneutique) gerçek vardır; gerçek, insanların seçtikleridir.

Dil, dilbilim alanında da J.Derrida üst-anlatılara karşı çıkar. F. de Saussure'ü eleştirir. Postmodernist tutumun en önemli çalışması dil alanında J.Derrida'nın çalışmalarıdır. Bu çalışmalar, sanat, edebiyat, bilim vd...alanlardaki postmodern tutumların özünü oluşturur. Postmodernizm, bir bakıma, bir dil oyunudur. Dil denen mucizeyi bir kaba sığdıramamanın açıklamasıdır. Derrida kendisi de dil oyunları, üretilen dil hakkında düşüncelerini ortaya koyan, genel geçer kuralları, varsayımları sorgulayan, ezber bozan, ayağı yere sağlam basmayı çok çabuk tökezleyen bir düşünürdür. Şimdi de Derrida'nın dil anlayışını açıklamaya çalışalım.

DERRIDA VE "AYIRIM = ERTELEME" KAVRAMI

J.Derrida Batı'da egemen olan akıl yürütme şeklini, yapısalcılığın temel bakış açısını oluşturan ikili karşıtlıklarla düşünme biçimini (uygar/barbar; doğum/ölüm; yer/gök; siyah/beyaz vb.) eleştirir. Derrida'nın dil anlayışı, Saussure'den ayrılarak *göstergeye* getirdiği yeni tanım bilinirse, postmodern tavır da daha iyi anlaşılacaktır.

F.de Saussure de J.Derrida da, modernistler de postmodernistler de gösterge ile göstergenin adı arasındaki ilişkiyi, bağıntıyı reddederler. Küçük bazı ilişkiler kurulabilse de bu bağıntı genelleme yapabilecek boyutta değildir: "Dilsel gösterge nedensizdir"²⁰. J.Derrida'nın F.de Saussure'den ayrıldığı nokta ise göstergenin tanımı ve sınırı ile ilgilidir. F.de Saussure'e göre gösterge, *gösteren* ve *gösterilenden* oluşur; *gösteren* ve *gösterilen*, bir kâğıdın

²⁰ F.de SAUSSURE, *Cours de Linguistique Générale*, Payot, Paris, 1978, s. 100.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

iki yüzü gibidir. Kâğıt yırtılırsa iki taraf da yırtılır. J.Derrida işte bu noktada Saussure'e karşı çıkar ve *gösterilenin* bu şekilde *gösterene* bağlı olamayacağını, çünkü anlamın sınırlandırılmayacağını söyler ve F.de Saussure'den ayrılır.

F.de Saussure'de *gönderge* kavramı yoktur. Saussure, dil incelemelerine bilimsel bir nitelik kazandırmak için dilin inceleme nesnesini belirlemeye çalışır. İnceleme nesnesi olarak da dilin kendisini alır. Saussure'ün yaptığı anlamlandırmada öncelik verilen dış dünya değil gösterenin, dilin kendisi ve başka göstergelerle olan ilişkisidir. Dili somutlaştırır; somut bir varlık olarak, doğa bilimlerindeki gibi dili inceleme nesnesi olarak ele alır, kesin anlama ulaşmaya çalışır. J.Derrida ise bir metinde anlamın orada 'hazır' olduğu düşüncesine karşı çıkar. *Différence* (ayırım) kavramıyla bu karşı çıkışını açıklamaya çalışır.

Derrida *ayırım* kavramı ile anlamlandırmadaki sınırsızlığı ya da genişliği kasteder: Ona göre "anlamlandırma hareketi, ancak var olduğu söylenen her öge varlık sahnesinde görünürse mümkündür. Bu öge, bir taraftan geçmişteki izi kendinde korur, diğer yandan da kendisinden başka bir şeyle ilişki kurar ve gelecek öge ile ilişkisinin iziyle oyulur"²¹. Başka bir deyişle, sezilen farklı bir şeydir, bilinen, gerçek olan başka bir şeydir. Evrensel bir gerçek, mutlak bir gerçek yoktur. 'Anlam sürekli ertelenir', 'anlamda istikrar yoktur', 'anlam sabitlenemez' şeklinde özetlenebilecek düşünceler *ayırım* kavramıyla açıklanır.

J.Derrida bu karşı çıkışını açıklarken *Différence* sözcüğüyle oynar, sözcükte sadece bir harfi değiştirir: "e" harfi yerine "a" harfini getirir: "Différence/différance. Birbirine benzeyen, aralarında tek bir harf farkı olan bu sesteş iki önemli kavram ile *gösterge*, *gösteren*, *gösterilen*, *gönderge* hakkındaki görüşlerini açıklar ve felsefesini bu ayırımdan hareketle ortaya koyar.

"*Différence*" sözcüğü "*farklılık*" anlamında bir sözcüktür. Bu sözcüğün kökeninde var olan "*Différer*" fiilinin ise "*ertelemek*, *başka zamana bırakmak*" anlamları vardır. "*Différance*" sözcüğünü de Derrida "*erteleme*" anlamında kullanır. Bu noktadan hareketle F.de Saussure'ün ünlü benzetmesine, "*gösteren* ile *gösterilenin* bir kâğıdın iki yüzü olduğu anlayışı"na karşı çıkar. Derrida'ya göre *gösterenin* *gösterilen* yanı sınırlandırılmaz. Başka bir deyişle anlam sürekli kendini erteler. Çünkü her *gösterge*, her kavram okuyucusunu bir başka kavrama, bir başka anlama göndererek anlamı öter: Anlam

²¹ J.DERRIDA, "La Différence", *Théorie d'Ensemble* içinde, Seuil, Paris, 1968, s.53.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

sınırlandırılmaz. Anlam sınırlandırılmayınca, sürekli ertelenince de ‘doğru anlam’, ‘mutlak anlam’ diye bir şey olamaz. Şimdiye kadar düşünce dünyasında birçok anlatı, kendini tartışılmaz üst anlatılar olarak sunmuştur. Bu üst anlatıların reddedilmesi gerekir. J.Derrida böylece anlamı boşluğa bırakır. Bu açıklama, aynı zamanda, postmodernist mantığın temelindeki ilk ön kabul (postulat) dır.

J.Derrida’nın ileri sürdüğü bu düşünce modernist aklı, bilimselliği reddeder; Batı dünyasında her şeyi düzenleyen böyle baskıcı, ‘modern’ bir akıldan kurtulmayı önerir. Derrida’nın bu bakış açısı postmodern düşünceyi güçlendirirken modernizme saldırıyı kolaylaştırır.

Derrida’nın *ayırım* (=différance) kavramıyla açıklamaya çalıştığı postmodern tutum bütün anlamlandırma biçimlerini, araştırma alanlarını etkiler. Buna göre insan evreni, dünyayı, bir başka insanı, nesnelere ne kadar açıklamaya çalışırsa çalışsın bu insan, bu evren, bu ‘metinler’, sürekli başka insana, başka evrene, başka anlamlara göndermede bulunarak anlamı *erteler*. Bu nedenle de kesin anlam’a ulaşamaz, mutlak doğrudan söz edilemez. Bir bakıma herkesin, her *metnin* bir haklılık payı vardır. Postmodernizmin genel anlamda, Derrida’nın dil bağlamında söyledikleri aslında hem olguculuğun hem de sosyal bilimlerin eleştirisidir.

DERRIDA VE SESMERKEZCİLİK/ SÖZMERKEZCİLİK

J.Derrida Batı düşünce dünyasının sesmerkezci/sözmerkezci olduğunu, yazıyı bir ek, deyiş yerindeyse bir ‘aksesuar’ olarak kabul ettiğini düşünür. Sözün öncelenmesini, yazının ikinci plana itilmesini eleştirir ve yazının önceliğini, önce yazının var olduğunu ileri sürer. Bu eleştiriden sonra söz/yazı ikiliği üzerinde durur.

İnsan konuşurken sanki bilincini, düşünce dünyasını daha bir ilk elden sunuyor, anlatıyor gibidir. Konuşurken, anlatılmak isteneni, yanlış anlamlandırmaları düzeltme olanağı vardır. Bu pencereden bakıldığında yazıda iletilen anlam, kağıda döküldükten, kitaplaştıktan sonra elden çıkmakta, başka anlamlara açık duruma gelmektedir. J.Derrida yazının, “kendini varlığından koparıyor gibi”²² olduğunu düşünür. Başka bir deyişle sözler artık insanın kendi sesiyle üretilmez; sesler artık grafik bir kod şeklinde yazıya dökülür. Bir bakıma konuşanın elinden kaymış, kopmuş, başka bir uzama kondurulmuş, durağanlaştırılmış; başkalarının anlamlandırma etkinliklerine terkedilmiştir.

²² T.EAGLETON, *Edebiyat Kuramı*, Ayrıntı Yay. (Çev. E.Tarım), İstanbul, 1990, s.152.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Başta J.Derrida olmak üzere, postmodernist düşünörlere göre “Eflatun’dan Lévi-Strauss’a uzanan Batı felsefe geleneği yazıyı cansız, yabancılaşmış bir ifade biçimi olarak görüp insan sesini yüceltir”²³. Bu anlamda Batı düşüncesi ‘sesmerkezci’dir, ‘sözmerkezci’dir. J.Derrida, F.de Saussure’ü de Platon’u da ‘sözmerkezci’ olmakla suçlar. Çünkü her ikisi de *söze* öncelik vermiştir. F.de Saussure’e göre önce *söz* vardır. Daha da ötesi söz, dilin özüdür. Ona göre “dilin özü, her zaman değişen, yaşayan konuşma içinde bulunur”²⁴.

J.Derrida ise önce *dilin* olduğunu düşünür. Başka bir deyişle, ona göre *dilden* önce gösterge yoktur. Derrida’ya göre “Batı felsefesi Platon’dan günümüze kadar, kendi kendine yeterli, dilden önce var olan bir temel ilkenin (Tanrı, ruh, madde ya da doğruluk gibi) peşinden koşmuştur. Anlamın *dilden* önce var olmasını gerektiren bu görüş sesmerkezci düşüncenin düştüğü bir yanılgıdır”²⁵. J.Derrida’ya göre F.de Saussure de sese öncelik vererek, *sözün* önceliğini kabul ederek bir yanlış yapmıştır.

Bu açıklamalardan hemen anlaşılacaktır ki “sesmerkezcilik, sözü yazıya üstün saymaya Derrida’nın verdiği addır”²⁶. Dinsel inançlarda da söze öncelik vermiştir. “Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı” diyen Hristiyanlığın yanında²⁷ İslam inancında da “söz” önceliklidir: Yaratıcı, “ol der, olur”. Derrida, *gösterilenin* kendi başına varmış gibi düşünölemeyeceği, *gösterilenden* önce mutlaka bir *gösterenin*, dilin var olduğunu düşünür.

J.Derrida bu noktadan hareketle Platon’dan günümüze, yazı’nın hep ikinci plana itildiğini söyler. Platon da, F.de Saussure de, J.J.Rousseau da...gelmiş geçmiş birçok düşünür sözün asıl, yazının ise bir ek olduğunu kabul etmişlerdir. Sesmerkezcilik/sözmerkezcilik, “logos çağı, dolayımın dolayımı olarak düşünölen yazıyı alçaltmıştır, küçük görmüştür ve anlamın dışına düştürmüştür”²⁸. J.Derrida’ya göre

²³ T.EAGLETON, agy. s.152.

²⁴ J.Lechte, **Elli Çağdaş Düşünür** (Türkçesi B.Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2006, s.198.

²⁵ B.MORAN, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İletişim Yay. İstanbul, 1999, s. 200.

²⁶ B.MORAN, agy. s.200.

²⁷ İncil, Tevrat, Zebur, Yuhanna, 1, <http://incil.info/arama/Yuhanna+1>, 26.04.2008.

²⁸ J. DERRIDA, **De la Grammatologie**, Ed.de Minuit, Paris, 1967, s.24. hudsoncress.org/html/library/western-philosophy/Derrida,%20Jacques%20-%20De%20la%20grammatologie.pdf, 02.04.2008.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

bu gelenek Platon'dan beri süregelen yanlış bir gelenektir. J.Derrida bu yanlışlığı Phaidros* okumasında göstermeye çalışır.

J.J.Rousseau da, F.de Saussure de, Hegel de bu geleneği izlerler ve yazının bir 'ek' olduğunu kabul ederler. Bu kişilere göre "diller konuşmak için yapılmıştır, yazı sözün bir ekidir sadece. Söz, üzerinde uzlaşmaya varılan göstergeler aracılığıyla düşünceleri temsil eder; yazı da aynı şekilde sözün yerini tutar. Dolayısıyla yazı sanatı düşüncenin dolaylanmış sunumudur"²⁹. Yine bu anlayışa göre söz canlıdır, yazı cansızdır; söz devingendir, durağan değildir. Yazı ise sözün sembolik şeklidir, asıl değildir, taklittir, ölü bir sözdür. Söz'de yanlış anlaşılmalara önleme olanağı vardır. Canlı söze herkes istediği gibi anlam veremez, çünkü karşıda sözün üreticisi bir muhatap vardır ve yanlış anlaşılmalara hemen düzeltir, sözün, sesin sahibi orada 'hazır'dır. Söz, yazıya geçti mi, anlayan da anlamayan da bu sözü yorumlar. Söz bağlamından kopmuştur, farklı şekillerde yorumlanmaya hazır duruma gelmiştir. Artık kastedilmeyen anlamlar ortalıkta dolaşmaya başlar. Yazı da bu durumda kendisini savunamayacaktır. J.Derrida'nın eleştirdiği yazıya verilen bu konumdur.

Yazıya bu şekilde öncelik veren Derrida'nın okuma önerisi olan yapısökümde amaç, "yazı bir gerçeği nasıl aktarır, nasıl yıkar ya da bozar?"³⁰ sorusuna yanıt bulmaktır. *De la Grammatologie (Yazıbilim)* de bu soruya bir yanıt bulma çabasıdır. Derrida denildiğinde yazı akla gelir; ona göre yazı, her şeyden önce vardır. "Yazıdan önce dilbilimsel gösterge yoktur"³¹. Önce yazı vardır.

J.Derrida'nın gösterge ile ilgili düşünceleri L.Wittgenstein'in ünlü "dil düşünceyi örter"³² sözüyle de örtüşür. Derrida'ya göre dil oynak bir varlıktır. Bir gösterenin tek bir gösterileni olamaz. Okuyucu bir anlamı yazar, üzerini çizer, karalar,

* Platon *Phaidros* adlı yapıtında Öğrencisi Sokrates ile Phaidros'u konuşturur. Bu konuşmalarda Platon yazı ile sözün yerine ve önemine dikkat çeker. Sözü öne alır, yazıyı küçümser. Yazının korkunç olduğunu, harfleri öğrenenlerin artık yazıya güveneceklerini, belleklerini işletemeyeceklerini ve unutkan olacaklarını söyler. Yazı sayesinde insanların öğretmensiz olarak gırtlaklarına kadar bilgiye gömüleceklerini; çoğu zaman hiçbir şeyi doğru dürüst düşünemedikleri halde kendilerini bilgin sanacaklarını, gerçekte ise bilgili adam değil de adam bozması oldukları için çekilmez varlıklar olacağını söyler. Bu konuda Bkz. EFLATUN, **Phaidros**, (Dünya Edebiyatından Tercüme) Maarif Vekaleti Yay. Yer:?, Tarih:?, s. 110-113.

²⁹ J.DERRIDA, **De la Grammatologie**, agy. s.207.

³⁰ B.GÜLMEZ, "İki Eliyle Yazmak ya da Jacques Derrida", **Argos**, Ekim 1998, Sayı: 2. s.81-82.

³¹ J.DERRIDA, **De La Grammatologie**, agy. s.26.

³² L.WITTGENSTEIN, **Tractatus** (Çev. O.Arioba), YKY (3.Baskı), İstanbul, 2002, s. 45.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

yeniden yazar. “dilin önlenemez bir kaypaklığı vardır. Batı felsefesi, dilin bu önlenemez kaypaklığını görmezlikten gelmiş, dilde kesin ve tutarlı bir anlamı mümkün kılacak temeller bulmaya çalışıp durmuştur”³³. Bunun nedeni de *gösterileni gösterene* bağımlı olarak kabul etmektir. Başka bir deyişle gösteren ile gösterilen arasında birebir durumda bir ilişki yoktur. *Gösterilenin* bir parçası her zaman bir başka yeredir; anlam apaçık değildir. *Gösteren*, *gösterilene* kesin bir şekilde bağlanamaz. Bir sözlükte bile bir sözcük birçok anlamı beraberinde getirir. Gösterge her zaman başka bir göstergeye gönderir. Dolayısıyla bir metinde kesin bir anlama varılamaz, anlam ancak sökülür. Bu sökülme sonucunda da tek bir anlam değil birçok anlam ortaya çıkar. Hatta bir cümle sonuna kadar okuyuncaya kadar, birçok gösterge, okuyucuyu birçok göndergeyle baş başa bırakır. Hatta sonraki cümlenin anlamı, önceki cümlenin anlamını; ya da tersi, önceki cümlenin anlamı sonraki cümlenin anlamını değiştirebilir. J.Derrida’ya göre her gösterge, her farklı bağlamda farklı anlamlar üretecektir, bu nedenle de anlam tüketilemeyecektir. Bir sözcüğün anlamı, sözcük bilgisi ile kesin bir anlama götürülemez. Öyle ki J.Derrida bu konuda, metinler arasında bir fark gözetmez: Ona göre, dilin gönderge işlevinin egemen olduğu metinlerle yazınsal metinler arasında anlamlandırma açısından bir fark yoktur. “Bilimsel metinler de yazınsal metinler gibi, anlamı kesin olmayan belirsizlikler taşıyan, söylemek istediğinden farklı şeyler de söyleyen metinlerdir”³⁴.

Yapısalcı anlayışta sistematik bilgi, determinist bilgi mümkündür. Ama postyapısalcılar, postmodernistler sistematik bilginin mümkün olmadığını düşünürler. Derrida’nın yapı sökücü okuma yöntemine göre ‘gerçek’, bir özne tarafından kesin olarak bilinemez. Metnin dışında, yazı’nın dışında bir şey yoktur. Her şey yazı’nın içinde doğar, yazı’nın içinde ölür. “Yazı, ölümle yaşamak arasında, varolanla anlatılmak istenen arasında bir ilişkidir. Bir bağdır. Haykırışlar için için yazıda kanamaktadır. Sesler, mürekkep izleri gibi karadır. Siyah gözyaşlarının yittiği, yiterken doğduğu o ‘yer’dir yazı. Yazı, tarihin sahnesi, dünyanın da oyunudur”³⁵.

Derrida harf tutkunu, sözcük tutkunu, dile, göstergelere sevdalı, dil üzerinde düşünen bir yazardır, sözcüğün tam anlamıyla bir gösterge çözümleyicisidir. Sevgiyi dile bağlar. Onun için “sevgi,

³³ B.MORAN, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay. İstanbul, 1999, s.202.

³⁴ B.MORAN, agy. s. 204

³⁵ J.DERRIDA, *L’Ecriture et La Différence*’dan aktaran B.Gülmez, agy. s.82.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

genellikle dil sevgisinden geçer”³⁶. Söz değil yazı, onun varoluş nedeni gibidir. Yazıya olan tutkusunu her fırsatta açıklar. ‘İki eliyle yazmak’ ister. Ona göre *söz*ü önceleyenler metafizik yorumlar yapmaktadırlar. Derrida, bir bakıma her şeyi yazı olarak gören bir düşünürdür. Ülkemize yaptığı seyahatte de Türkiye’deki yazı’nın serüvenini kavramaya, olup biteni anlamaya ve yorumlamaya çalışır³⁷.

Yazı, Derrida için, kendisinden sonra kalacak olan bir izdir. Ona göre yapısöküm, yapısökümcü okuma da “bir seyahat deneyimidir, seyahatteki harflerin ve dillerin bir deneyimidir”³⁸, kâğıt üzerindeki izlerin bir sökümdür.

Yazıyı bu kadar önemseyen, yazının da, metnin de, yazılı söylemin de tek bir anlama indirgenemeyeceğini söyleyen J.Derrida, bu bağlamda, eleştiriyi metne bağımlı kılan bir eleştiriyi de kabul etmez. Çünkü metinde anlam boşlukları vardır. Hiçbir metin tamamen tüketilemez. Çünkü anlam sınırlandırılmaz. Bu konuda Derrida’nın görüşleri, “metine ancak eğretilmeli olarak yaklaşılır: Burası kâhinin alanıdır, arkalıksız kanepedir, çok yüzlü bir küb’dür”³⁹ diyen R.Barthes’in görüşleriyle örtüşür.

ANLAM VE YAPI

F.de Saussure, dilbilimin inceleme nesnesinin toplum içinde ‘söz’ ile üretilip ortaya konulan ‘dil’in olacağını söyler. Saussure dilin bir sistem olduğunu, kendi içinde kuralları ve bir yapısı olduğunu düşünür. Onun çabası, diğer bilim dallarında olduğu gibi dilbilime bir inceleme nesnesi bulmak, dil incelemelerin öznellikten kurtarıp nesnelleştirmektir. Başka bir deyişle, F.de Saussure’ün çalışmaları dildeki pozitivizmdir. Yazınsal ürünlerde, dilde, olay ve olgularda var olan yapıyı incelemek isteyen yapısalcı anlayış, F.de Saussure’ün öncülük ettiği dil kuramından hareket eder. Yapısalcılık, bu dilbilimsel çözümleme yöntemini dilde ve dil-dışı bütün göstergelerin çözümlemesinde kullanma çabasıdır. Ne var ki dili tek bir yapıya indirgemek çok da kolay değildir. Hele hele söz konusu olgu yazınsal bir metin ise, bu metni tek bir anlam ile açıklamak çok daha zordur. Bu anlayış ve öneri bir süre kabul gördükten sonra 70’li yıllardan itibaren yoğun eleştiriler alır.

³⁶ J.DERRIDA, “Kendime Karşı Savaşayım”, *Cogito*, YKY, İstanbul, Sayı: 47-48, Yaz/Güz 2006, s.180.

³⁷ Bu konuda bkz. J.DERRIDA, “İstanbul Mektubu”, *Cogito*, YKY, İstanbul, Sayı: 47-48, Yaz/Güz 2006.

³⁸ J.DERRIDA, agy. s.31.

³⁹ R.BARTHESES, *Roland Barthes /Yaşantı*, (Çev.Sema Rifat), YKY, İstanbul, 1998, s.91.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Yapısalcılığın yazılı metin durumuna gelmiş, kurallarını, önkabullerini açıkça ortaya koymuş ideolojilerin sökülümünde önemli bir işleve sahip olduğu yadsınmaz. Ne var ki yapısalcılık, söylemi, sözcüyü ihmal etmiş, cümleyi çözümlenmeye çalışmıştır. R.Barthes'ın söz göstergebiliminden, J.Fontanille'in söylem göstergebiliminden söz etmesinin, klâsik yapısalcılığın, klasik göstergebilimin “edebiyat uzmanlarını tam olarak tatmin edemeyeceğini”⁴⁰ söylemesinin nedeni budur. J.Derrida'nın da diğer postyapısalcıların da yapısalcılığa karşı çıkmaları bu noktada odaklanır: Anlam sınırlandırılmaz, çünkü dil oynaktır. T.Eagleton da bunu şu şekilde açıklar:

“Anlam, doğrudan göstergede bulunmaz. (...) Anlam bütün bir gösterenler zincirine dağılmış veya yayılmıştır: Kolayca belirlenemez, (...) sürekli bir bulunup bulunmama sınırında oynayan bir şeydir. Bir metni okuma, kolyedeki boncukları saymaktan çok bu sürekli hareketi izlemeye benzer”⁴¹.

Saussure sonrası anlamlandırmada, J.Derrida ve postyapısalcılarla birlikte artık cümle değil sözcü öne çıkar, başka bir deyişle bağlam içinde anlam öne çıkar. Gerçekten de söz, bağlam içinde anlam kazanır. Bağlamından koparılıp alınmış bir gösterge anlamsız duruma ya da çok başka anlamlara gelebilir. Türkçe'deki “kör” sözcüğü sadece gözü görmeyen anlamına gelmez. Bağlama göre, başka göstergelerle olan birlikteliğine göre farklı anlamları beraberinde getirir: Kör, aynı zamanda “keskin olmayan” anlamındadır (kör bıçak); ışığı az olan anlamına gelir (kör fener, kör lamba, kör kandil); ucu açık olmayan” anlamına gelir (kör yol); basireti az, görüşü noksan anlamına gelir (Kör müsün? Görmüyor musun?); kötü anlamına gelir (kör talih); alışkanlıkları terk edemeyenlere de “kör” denir (körün değneğini bellemesi); hedefe yönelemeyen çabalama anlamına gelir (kör düşüşü), kör kütük, kör olası, kör topal, körü körüne....

Bu örneklerden anlaşılacaktır ki dil, sözcükler tek bir anlama, sözcükler tek bir yapıya indirgenemez. Dil, karmaşık, sınırlandırılmayan yapılardan oluşur. Dil, içinde barındırdığı *gösterilenlerin* “sürekli olarak karşılıklı ilişki ve dönüşüm içinde buldukları sınırsız bir ağ”dır⁴². Anlamın sürekli *ertelendiğini* düşünen J.Derrida da insanın, kendisini tümüyle başkasına anlatamayacağına; sözcüklerin yetersizliğine ya da anlamın sürekli dağılıp yayıldığına dikkat çeker. Gerçekten de kendimizi anlatırken

⁴⁰J.Fontanille'in Söylem Göstergebilimi için bkz. H.UÇAN, **Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi**, Hece Yay. Ankara, 2008, s.142.

⁴¹T.EAGLETON, agy. s.150.

⁴²T.EAGLETON, agy. s.151-152.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

sürekli açıklamalarda bulunma gereksinimi duyarız. Yapısökümcü anlayışa göre hiçbir şeyin anlamı göstergelerde tam ve eksiksiz olarak bulunmaz.. Yapısalcılık *gösteren* üzerinde ısrar eden bir çözümleme yönteminin adıdır. Postyapısalcılar ve postmodernistler ise *gösterileni* çözümlemeye yönelirler ve *gösterilenin* sınırlandırılmayacağını düşünürler.

Derrida'ya göre tüm düşünce sistemleri, ideolojiler bir anlam hiyerarşisi üzerine oturuyorsa, başka bir deyişle bir ilkeye ya da ilkelere dayanıyorsa bu düşünce sistemleri ve ideolojiler 'metafizik'tirler; bir ilk düşünceden hareket ederler, anlamı sınırlandırır. Ona göre kesinleştirilmiş her anlam metafiziktir. Diğer kavramlar bu ilk kavrama bağlı olarak düşünülür. J.Derrida işte böyle bir 'ilk düşünce'den çıkan bütün metinlerin, söylemlerin çözülebileceğini, yapılarının sökülebileceğini; yapılması gerekenin bu olduğunu söyler. Böyle bir işlem de metni tek bir anlama, tek bir yapıya indirgeyerek değil, birçok anlama doğru götürerek yapılır ancak. Derrida'da birlik, kesinlik reddedilir, çokluk, oynaklık kabul edilir.

Derrida yapısalcılığın temel varsayımlarından olan 'anlam karşıtlıklardan doğar' ilkesine de karşı çıkar. Zira her türden kesin yargıya, kesin kurala karşıdır. Kural koymak, insana, düşünceye kesin sınırlar belirlemek ideolojilere özgü bir tutumdur. İdeolojilerin önkabulleri, olmazsa olmaz ilkeleri vardır. Bu ideolojilere kapılan, yapıyı sökemeyen insanlar da bu tür metafizik düşüncelerden bağımsız düşünemezler.

YAPISÖKÜMCÜ OKUMA

Yapısökümcü yöntem, bir okuma önerisidir. J.Derrida'nın okumaları, hep bir sorgulamadır. Okuyucu, Derrida'dan eleştirel bir okuma yöntemini; yazarın kutsal bir varlık olmadığını, yanlışlar yapabileceğini, duygusal hareket edebileceğini öğrenebilir. Derrida sorgulayarak okuyan bir okuyucudur. *Gösterilenin* sınırlandırılmayacağından hareketle kesin diye sunulan her bilgiye şüphe ile bakar. Bir bilginin kesin olmadığını göstermek için okur; metindeki yapıyı söker, metnin içindeki yönetici düşünceyi buluncaya kadar, bu düşüncenin geçersiz olduğunu gösterinceye kadar okumasını sürdürür. Hiçbir önkabulün dayatılmayacağını düşünür. Bu tutum, şüphenin zirvesidir. Ona göre, kesin anlama ulaşamazsınız; 'hakikat' diye bir şey yoktur.

Metafizik, düşünüp seçmektir. Metafizik, kararsızlığın karşısındadır, kararsızlığı reddeder. Şöyle de diyebiliriz: Metafizik, kararlılıktır. J.Derrida'ya göre ise her metin, okuyucuyu kararsızlıklar

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

içine düşüren gösterge katmanlarından oluşur. Bu bağlamda J.Derrida demek, karasızlık demektir ya da kesin hiçbir şeyin varlığına inanmamak demektir. Derrida çift anlamlı sözcüklerden hoşlanır. Teksesliliği, tek anlamlılığı yadsır. Çokselsliliği öne çıkarır. Çift anlama işaret etmek için zaman zaman sözcükleri bile değiştirir, bozar. Dilin de böyle olduğunu, *gösterilenin* tek olmadığını göstermeye çalışır. Metafizik bir bakış açısı ve yaklaşım biçimiyle düşünce üreten herkesin yolunu keser; nereden gelip nereye gittiğini sorar, sorgular, yanlış yolda olduğunu söyler. Yapıçözüm, yapısöküm şeklinde dilimize aktarılan “deconstruction” sözcüğü için ‘yapıyıkım’ da diyebiliriz. J.Derrida neyi yıkmaya çalışır? Derrida toplam olarak Batı düşünce dünyasının temellerini yıkmaya çalışır; bu düşünce dünyasının temellerini, çıkış noktalarını sorgular, eleştirir, yanlışlarını göstermeye çalışır.

Derrida, bu düşünce yapısıyla, bu okuma önerisiyle olguculuğun (pozitivizm), olgucu düşünme biçiminin korkulu rüyasıdır. Derrida karşısında genellemeler yapamazsınız. Derrida’nın okumalarında öncelikle, deyim yerindeyse bir ‘açık arama’ öncelikli tavidir. Derrida’nın yapısökümcü okuması, hiçbir inanca dayanmadan bütün inançları eleştirme özgürlüğüdür.

SONUÇ

J.Derrida ne yazdığı ne söylediği merak edilen, okuyucusunu şaşırtan bir yazardır: Marksisttir, Marksist düşüncenin yanında yer alır. 1971’li yıllarda “Marksizm’e ters hiçbir şeyi savunmuyorum”⁴³ demesine karşın Marks’ı da eleştirir. Çünkü Marks anlamı sınırlar; ona göre tek anlam vardır: Proleterlerin zaferi. Marksizm de, kendi düşünce dünyasına aykırı en küçük düşünce kırıntısını bile cezalandırabilir, şiddetle bastırabilir. Çöküşü, Berlin duvarının yıkılışı da belki bu yüzdendir. Başka bir deyişle Marksizm de dogmatik bir düşünme biçimi, bir ideolojidir. Derrida, Marksistlerin de canını sıkıyan bir postmarksisttir ve postkomünist bir dünyada yaşadığının farkındadır. “Nasıl Engels, Marks’ın Marksist olmadığını ilan etmişse, Derrida da kendisinin bir Marksist olmadığını ilan eder: Kesin olan bir şey varsa o da Marksist olmadığım’dır”⁴⁴ der. Liberal ekonomiye yönelttiği eleştirilerle Derrida’yı Marksizmin dışında bir yere koymak da kolay değildir. J.Derrida, Marks karşısında şöyle bir yerde durur: Herkes onu mitleştirirken ya da yok sayarken o Marks’ı yok saymaz, mitleştirmez. Tarih içinde önemli bir yere sahip kültürel bir kişilik

⁴³ S.SIM, *Derrida ve Tarihin Sonu* (Çev.K.H.Ökten) Everest Yay. İstanbul, 2000, s.38.

⁴⁴ S.SIM, agy. s.43.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

olarak kabul eder, umursamazlık tavrıyla karşılanamayacağını söyler, yararlanacağı kadar ondan yararlanır.

Herkes tarihin sonundan söz eder, o 'tarihin sonu' düşüncesini, başka bir deyişle liberalizmi eleştirir. Annesinin kızlık soyadı Sefer olan Yahudi kökenli bir Cezayir çocuğudur, İsrail'i eleştirir. Hatta "İsrail'in felaketlere yol açan ve intihar eğilimli politikası ve belli bir Siyonizm anlayışı başta olmak üzere" İsrail'in kendi gözünde "Yahudiliği temsil etmediğini"⁴⁵ dile getirir. Avrupa'nın ortasında yaşar; herkes Avrupa kültürünü öne çıkarırken o, Avrupa kültürünün utanacak çok eylemi olduğunu düşünür. "Bu küçük kıtanın (...) kültürünü bir baştan diğerine kateden büyük suçluluk (totalitarizm, Nazizm, soykırımlar, Yahudi soykırımı, sömürgeleştirme vb.) sebebiyle çok şeyin yapısökümünün"⁴⁶ yapılabileceğini söyler.

Derrida'nın karşı çıkmadığı, başka bir deyişle eleştirel bir gözle okumadığı hiçbir söylem yoktur. Her türlü genel söyleme şüpheyle bakar, karşı çıkar. J.Derrida'yı felsefede, söylem çözümlemelerinde değerli kılan bu eleştirel yaklaşımı, eleştirel okumalarıdır. Derrida yazılarını, Derrida okumalarını aykırı bir söylem olarak niteleyebiliriz. "Bozmak, geçersiz kılmak Derrida yazısının en önemli özelliğidir. Çünkü bozmak çözümlemektir, görüşleri göçebe bir yazı etkinliği ile dolaştırmaktır. Sanki bir yıldızın ışığını kesmek, tutulmasına yol açmaktır bu etkinlik. Ya da silmek, yolunu kapatmak"⁴⁷. Batı'da tartışılmaz gibi duran, büyük denilen, başta F.de Saussure olmak üzere Hegel, Husserl, Heidegger, Condillac, Blanchot, Freud, Marx gibi düşünürleri tartışır, eleştirir, sarsar. Yapısökümcü okuma her türlü ilkedden bağımsız bir şekilde bilinmedik bir okyanusta kulaç atmaya benzer. Böyle bir okyanusta yüzmenin tehlikeleri de vardır, hazları da vardır.

Derrida'sürekli parçalar, parçalara ayırır, yapıyı söker. Her parça bir başka 'gerçeklik'tir. Derrida'nın *dissémination* (yayılm) kavramı da budur: Göstergeler 'yayılr', dağılır, hiç beklenmedik anlarda başka başka anlamlar ortaya atar. J.Derrida'da zaman biteviye akmaz, her an eşyayı dağıtır; zaman çizgisel, birleştirici bir süreç değildir. Zaman, var olanı sürekli değiştirir, dağıtır, öngörülme yerlere savurur, yayar. Anlam bu savrulmaların içindedir, bu savrulmaların içinde oluşur. Dolayısıyla kesin anlam yoktur. Yapısöküm çoğu zaman marjinal bir okuma biçimidir. Yapısöküm ve

⁴⁵ J.DERRIDA, "Kendime Karşı Savaşayım", **Cogito**, YKY, İstanbul, Sayı:47-48, Yaz/Güz, 2006, s.181.

⁴⁶ J.DERRIDA, "Kendime Karşı Savaşayım", **Cogito**, agy. s.182.

⁴⁷ B.GÜLMEZ, "İki Eliyle Yazmak", **Argos**, Ekim, 1988, Sayı:2, s.82.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

yapısökümcü okuma dildeki anarşizmdir. Yapısökümcü dildeki anarşisttir. Ne söylerseniz söyleyin bu anarşist bir başka pencereden size karşı koyar, başka bir şey söyler, başka bir soru sorar. Bu anarşist karşısında anlamı kesinleyemezsiniz. Derrida'ya göre Batı düşünce dünyası boş yere dili nesnelleştirme peşine düşmüştür. Bu yaklaşım biçimi aynı zamanda olguculuğun da eleştirisidir.

Postmodern bir dil ideolojileri ve her türlü otoriteyi reddeder. J.Derrida'nın dilde yaptığı da budur. Çağımızda yaygın bir mantık, bir düşünme, algılama yöntemi olan postmodern mantık, kendisini Derrida'nın dil anlayışıyla ortaya koyar. Postyapısalcılığın, postmodern bir edebiyatın J.Derrida'nın dildeki bu felsefesinden doğduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. "Yapısökümlük dilin kesin ve tutarlı bir anlam üretmeye uygun olduğu inancına şüpheyle bakan bir kuramdır ve bu yönüyle tüm yapısalcılık ötesi düşünce tarzının hareket noktasını oluşturmuştur"⁴⁸. Yapısökümcü anlayış dildeki istikrarsızlığı göstermeye çalışır. Postmodern dil de yapısökümcü düşünce biçimi de anlam'a düşmandır; her iki anlamlandırma biçimi de kesin anlamdan nefret eder. yapısöküm, yorumun önlenemez yükselişidir. Derrida'ya göre hiç kimse, hiçbir söylem tek başına tek bir fenomenin sadece bir tek yorumu olduğunu, bu yorumun dışındaki diğer yorumların geçersiz olduğunu iddia edemez.

Derrida'nın okuma yöntemi de aklın, dilin bir başka boyutta, bireysel düzeyde kutsallaştırılmasıdır: Herkesin bir akli var, herkes göstergelere kendi akli ile, kavrama düzeyine göre farklı anlamlar verebilir. Ancak, verilen bu anlam 'gerçek' değil, herkesin kendi gerçeği olacaktır. Bu da akla övgünün bir başka biçimidir ve bireysel aklın kutsallaştırılmasıdır.

"Postmodernistler (...) her türlü tutarlılık ve öncelik belirleme kaygısını 'totaliter diye damgalamayı pek severler'⁴⁹. Yapısöküm de Batı dünyasında düşünülmeden kabul edilen birçok değer yargısının sorgulanmasıdır. Bu anlamda yapısöküm Batı düşünce dünyasını sarsar, yeniden düşünmeye çağırır. Yapısöküm, Batı düşüncesinde kabul gören değer yargılarındaki "boşlukları açığa çıkarıp, onların tartışmalı yönlerini ifşa eden felsefi şüpheciliğin oldukça kapsamlı bir biçimi sayılmaktadır. (...) Yapısöküm, genellikle olumsuz bir düşünce biçimini, yani neyin işlediğinden

⁴⁸ B.MORAN, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay. İstanbul, 1999, s.203.

⁴⁹ T.BİRKAN, "Modernlik Olarak Sosyalizm ve Postmodernizm", *Birikim*, Şubat, 1992, sayı:34, s.57-64.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ziyade neyin *işlemediğini* ortaya koymaya gayret eden”⁵⁰ bir düşünce biçimidir.

J.Derrida’ya göre her yorum eksiktir. Aktarılan her söylem, kendi değerinden bir şeyleri kaybeder. Bu pencereden baktığımız zaman yapısöküm şöyle bir düşünme biçimine çağrı yapması açısından anlamlı ve önemlidir: Bir özne, bir olguyu, bir olayı anlamlandırırken, karar verirken kör noktaların, gözden kaçırabileceği olguların olabileceği olasılığını göz önünde bulundurmalıdır. Birdenbire aceleyle kesinlemlere gitmek yanlış kararlar, yargılar doğurabilir.

Yapısalcılığın önemli ismi Lévi-Strauss özneye değil, sisteme, yapıya inanan bir insanbilimcidir. Postmodernizm ve J.Derrida’nın yapısökümü ise yapıyı reddeder, hiçbir yapıya, hiçbir kesin yargıya inanmaz. Sınırsız bir özgürlük belirgin bir çizgi halini alır.

Postmodern anlatının temelinde var olan anlamlandırma biçimi, temellerini, J.Derrida’nın gösterge tanımından alır.

KAYNAKÇA

- BALCI, E. *İlerlemenin Öteki Yüzü*, Ağaç Yay. İstanbul, 1992.
- BARTHES, R. *Roland Barthes/Yaşantı*, (Çev.S.Rifat), YKY, İstanbul, 1998.
- BERMAN, M. *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, (Çev.Ü.Altuğ-B.Peker), İletişim Yay. (10.Baskı), İstanbul, 2006.
- BİRKAN, T. “Modernlik Olarak Sosyalizm ve Postömodernizm”, **Birikim**, İstanbul, Şubat, 1992, Sayı:34.
- BİRKÖK, M.C. “Modernizmden Postmodernizme Yeni Problemler”, <http://www.İnsanbilimleri.com/ojs/index.php.uib/article/wiewFile/75/74> 08.03.2008
- COŞKUN, İ. “Sömürgeciliğin İşler ve Günleri”, *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri* içinde, (Ed.K.Alver), Hece Yay. Ankara, 2004.
- ÇİĞDEM, A. *Aydınlanma Felsefesi*, Ağaç Yay. İstanbul, 1993.
- DEMİRHAN, A. *Modernlik*, Ağaç Yay. İstanbul, 1992.

⁵⁰ S.SİM, *Derrida ve Tarihin Sonu* (Çev.K.H.Ökten) Everest yay. İstanbul, 2000, s.31..

-
- DERRIDA, J. "La Différence", *Théorie d'Ensemble* içinde, Seuil, Paris, 1968.
- DERRIDA, J. *De la Grammatoloji*, Ed.de Minuit, Paris, 1967.
- DERRIDA, J. "Kendime Karşı Savaşayım", *Cogito*, YKY, İstanbul, 2006, Yaz-Güz, Sayı:46-47
- EAGLETON, T. *Edebiyat Kuramı*, Ayrıntı yay. (Çev.E.Tarım), İstanbul, 1990.
- GÜLMEZ, B. "İki Eliyle Yazmak ya da J.Derrida", *Argos*, Sayı:2, Ekim, 1998.
- HORKHEIMER, M. *Akıl Tutulması* (The Eclipse of Reason, Çev.O.Koçak), Metis Yay.(6.Basım), İstanbul, 2005.
- LECHT,J. *Elli Çağdaş Düşünür*, (Türkçesi B.Yıldırım), Açılım Kitap, İstanbul, 2006.
- LYOTARD, J.F. *Postmodern Durum*, (Çev.A.Çiğdem), Ara Yay. İstanbul, 1992.
- MORAN, B. *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, İletişim Yay. İstanbul, 1999.
- PERİN.C. *Fransız Edebiyatı Tarihi*, Üçler Basımevi, (1.Cilt, 2.Basılış), İstanbul, 1948.
- SAUSSURE, F.de, *Cours de Linguistique Générale*, Payot, Paris, 1978.
- SIM, S. Derrida ve Tarihin Sonu, (ÇEV. K.H.Ökten) Everest Yay. İstanbul, 2000.
- UÇAN, H. *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi*, Hece Yay. Ankara, 2008.
- WITTGENSTEIN,L. *Tractatus*, (Çev.O.Arioba), YKY, (Cogito, 3.Baskı), İstanbul, 2002

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*